

Desperado's

Vlamingen in dienst van SS-Obersturmführer Otto Skorzeny (1944-1945)

ETIENNE VERHOEYEN

In een vorige bijdrage in dit tijdschrift¹ heb ik de plannen beschreven van de Abwehr, de Duitse militaire inlichtingen- en actiedienst, in verband met het tot stand brengen van groepjes agenten die pas na het terugtrekken van de Duitse troepen in actie zouden komen. Het ging om de voorbereiding van sabotagedaden tegen de geallieerde legers na een verwachte landing.

Deze netwerken werden R-Netze genoemd. Omdat de term *stay behind*-agenten in dat verband beter ingeburgerd is, geef ik er de voorkeur aan deze term afgekort tot SB verder te gebruiken.

De Abwehr was echter niet de enige Duitse geheime dienst die in bezet België SB-groepen heeft gevormd. Ook de SS (meer bepaald Amt VI van het Reichssicherheitshauptamt (RSHA)) liet zich daarbij niet onbetuigd. Mogelijk is deze gescheiden maar soortgelijke activiteit het gevolg van de rivaliteit die tussen beide diensten bestond, maar het is ook niet uitgesloten dat de Duitse leiders ervoor kozen niet alle eieren in één mand te leggen en netten met dezelfde doeleinden onafhankelijk van elkaar te laten functioneren. Ofschoon de Abwehr in de loop van 1944 geleidelijk in het Reichssicherheitshauptamt geïntegreerd werd, verliep het rekruteren van SB-agenten van Abwehr en SS inderdaad volledig gescheiden.

Amt VI fungeerde als de buitenlandse inlichtingendienst van het RSHA. Het werd geleid door Walter Schellenberg. Ons interesseert hier vooral onderafdeling VI s 4. Deze afdeling werd geleid door SS-Obersturmführer Otto Skorzeny, wiens ster vooral rees na de bevrijding van Mussolini op 12 september 1943. Uiteindelijk werd Skorzeny het hoofd van alle Duitse diensten die zich met inlichtingswerk en sabotage bezighielden. Amt VI s, meer bepaald de onderafdeling VI s 4, werd in

1. E. Verhoeven, De geheime zendingen vanuit Duitsland naar Vlaanderen na september 1944. Roekeloos, onuitvoerbaar en onuitgevoerd, in: *Wetenschappelijke tijdingen (Wt)*, jg. 70, 2011, nr. 1, pp. 40-63.

1944 belast met de organisatie van SB-groepen in de gebieden die bij een geallieerde landing door de Duitsers zouden ontruimd worden. Skorzeny's rechterhand was ss-Hauptsturmführer Arno Besekow, die zijn carrière begon bij de Kriminalpolizei en in 1941 als lid van een Einsatzgruppe van de Sicherheitsdienst (SD) onder meer deelnam aan de uitroeiing van joden in de Baltische staten.² Vervolgens werkte hij voor Amt VI in Rome en in augustus 1943 werd hij Skorzeny's adjunct. Kort daarop nam hij met Skorzeny deel aan de bevrijding van Mussolini. Hij werd de Einsatzplaner van VI s 4 en was in 1944 verantwoordelijk voor de oprichting van SB-groepen in België en Frankrijk.

Het hoofdkwartier van Amt VI bevond zich sinds mei 1944 in Schloss Friedenthal bij Oranienburg ten noorden van Berlijn, een kasteel dat vroeger aan de Hohenzollerns had toebehoord en dat in 1945 door een geallieerd bombardement werd vernield. Daar was een A(usbildungs)-Schule gevestigd, waar agenten uit verscheidene landen een sabotageopleiding kregen. In Friedenthal werden ook vrouwelijke radio-operateurs opgeleid, onder wie (sinds september 1944) een veertigtal Vlaamse vrouwen, van wie slechts een twaalfstal geschikt bleken. Het was de bedoeling dat alle opgeleide en geschikte agenten naar bevrijd gebied zouden gestuurd worden om er als inlichtingen-, sabotage- of radio-agent te worden ingezet. Daarnaast was er een groot instructiecentrum in Neustrelitz, dat geleid werd door ss-Hauptsturmführer Heinrich Hoyer. Deze had ook de leiding over het Jagdverband Nordwest, een groep van commando-eenheden die in de westelijke ontruimde gebieden moesten optreden. De sabotageopleiding in Neustrelitz duurde zeventien dagen en omvatte een oefening in het nachtelijk bestormen van een fabriek en het plaatsen van tijdbommen in de turbines van het bedrijf. In Neustrelitz werden ook de speciale stadsguerrillagroepen opgeleid, die bekend staan als 'Weerwolven'.

Voor België en Nederland was er een A-Schule in het Catshuis in domein Sorghvliet in Den Haag, de huidige ambtswoning van de Nederlandse minister-president gelegen aan de Scheveningse weg. In een zijstraat daarvan had de ss een aantal villa's opgeëist waar de agenten in opleiding gehuisvest werden (Adriaan Goekooplaan 1 tot 9). Vanaf november 1943 werden daar sabotage- en radio-agenten gevormd. Dit instructiecentrum had ook een afdeling in Deventer van waaruit transmissieoefeningen met Sorghvliet werden georganiseerd.³

Amt VI bestond in België sinds september 1940. Deze afdeling van de Dienststelle van de Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des Sicherheitsdienstes werd achtereenvolgens geleid door Karl-Heinz Löchelt (tot begin 1942), Marcel

2. The National Archives (Londen), KV 2/1327, dossier A. Besekow.

3. De algemene informatie over Amt VI is ontleend aan: Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA), AA 1312/14: Liquidation Report No. 13, Amt VI du RSHA, Gruppe VI S; PV van verklaringen van Albert Hecker en Kurt Lawrenz; Note concernant l'organisation de l'Abteilung VI du RSHA, 16 januari 1946.

Zschunke (tot september 1943) en Kurt Lawrenz (tot de bevrijding). De dienst beschikte over kantoren op diverse locaties, vooral in Elsene: Emile Clausstraat 18, Mauricelaan 17 (voor radio-opleiding) en een onbekend huisnummer in de Gewijde Boomstraat. Aanvankelijk legde Amt VI zich vooral toe op het vergaren van politieke en economische inlichtingen. De dienst rekruteerde daartoe een aantal Belgische agenten. In de beginfase waren dat overwegend Franssprekenden.

In 1943 werd Amt VI belast met de vorming van een net van radio-operateurs die na het terugtrekken van de Duitse troepen uit België telegrafisch moesten rapporteren over de vorderingen van de geallieerden. Dit net werd Invasionsnetz (I-net) genoemd. In totaal kon Amt VI twaalf operateurs aanwerven en opleiden: zeven Franssprekenden en vijf Vlamingen. Bij de Franssprekenden gaat het om vroegere informanten van Amt VI, die vrijwel alle uit het rexisme kwamen. In Vlaanderen kon Amt VI vijf I-agenten rekruteren. Twee van hen waren een tijdlang lid van het Verdinaso, twee andere kwamen via het Comité voor Dietsche Actie – een sterk bij de SS aanleunende organisatie die het activisme uit de Eerste Wereldoorlog wilde doen herleven – in het I-net terecht.⁴ Al deze agenten werden in de A-Schule van Den Haag opgeleid. Vijf van hen onderhielden na de Bevrijding radiocontact met Duitsland... maar dan wel onder geallieerde controle nadat ze zich moeiteloos door de vroegere vijand hadden laten 'draaien'. Van enig nut voor Duitsland is dit I-net dus niet geweest.

DE SABOTAGEGROEP HENRIËTTE⁵

Einde 1943 begon Amt VI rechtstreeks vanuit Berlijn met de vorming van een Vlaamse sabotagegroep, die volkomen losstond van het I-net. Deze groep kreeg de naam groep Henriëtte en is voor ons onderwerp belangrijker dan het I-net. Voor zover bekend heeft Amt VI geen gelijkaardige groep in het Waals landsgedeelte gevormd, wellicht omdat verwacht werd dat de geallieerde legers vooral in het noorden van het land zouden opereren.

Over de groep zijn geen eigentijdse Duitse documenten teruggevonden, zodat we aangewezen zijn op de dossiers die het Militair Gerecht tegen de leden van de groep aanlegde. Deze dossiers bevatten soms gedetailleerde informatie, waarop deze bijdrage hoofdzakelijk gebaseerd is. Meteen komt zo een ander totaal onbekend – zij het marginaal – aspect naar voren van de collaboratie van Vlamingen die tot een of andere Nieuwe Orde-groepering hadden behoord.

4. Auditoraat-generaal bij het Militair Gerechtshof (AGMG), Krijgsauditoraat Gent, dossiernr. 2578/47 inzake het Comité voor Dietsche Actie, subdossiers Smeets en De Mulder.
5. Tenzij anders vermeld zijn de gegevens over de groep Henriëtte ontleend aan volgende dossiers bij het AGMG: Edouard Corveleyn, Hendrik ('Jan') Moeel, Jan Huygens, Delphine Lagrou, Benonius Snel, Chrétien Tinlot, Florimond Walgraave, Gerard Colpaert, Jozef Verstraeten, Adrienne Volcke, Anna Prelogar, Hugo Lahaye en Simone Désirant.

Aan de basis van de groep Henriëtte lag ss-Hauptsturmführer Arno Besekow, die in augustus 1943 door Amt VI S 4 naar Brussel werd gestuurd. Besekow (deknamen: 'Panter', 'Felsmark') was inmiddels zowat opgeklommen tot rechterhand van Skorzeny. Aan Vlaamse zijde waren sinds einde 1943 twee agentenwerkers werkzaam voor Besekow: Jan Huygens en Jozef (Jos) Verstraeten. Zij richtten zich in de eerste plaats tot kennissen uit collaboratiebewegingen als Vlaams Nationaal Verbond (vNV) en DeVlag. Terwijl de Abwehr en zelfs de SD in het begin van de bezetting ook agenten vond die niet tot zo'n organisatie behoorden en het vooral voor het geld deden, vonden de Duitse diensten in 1944 enkel nog Nieuwe Ordegezinden (vaak overtuigde nationaalsocialisten) bereid om hun lot aan dat van Duitsland te verbinden.

Als Duits agent heeft Jozef Verstraeten een uitzonderlijk en alleszins merkwaardig parcours gevolgd waaraan een zekere rechtlijnigheid niet kan ontzegd worden. Hij was geboren in 1915 en behoorde een tijdlang tot een radicale groep binnen het Verdinaso, die het na de 'nieuwe marsrichting' van 1934 voor bekeken hield en zocht naar meer radicale organisaties, waarbij vooral naar het Duitse voorbeeld werd opgekeken. Uit deze politieke 'wezen' ontstonden – vooral in het Antwerpse en het Gentse – kleine nationaalsocialistische splintergroepjes zoals de Nationaal-Socialistische Vlaamsche Arbeiderspartij (NSVAP), de Dietsche Arbeiderspartij, de antisemitische Volksverwering en de semiclandestiene groep De Adelaar. Verstraeten verkeerde in deze kringen. Hij behoorde vóór 10 mei 1940 tot een door de Abwehr gepatroneerde sabotagegroep, 'Hercules' genaamd. Verstraeten nam reeds op 23 mei 1940 vrijwillig dienst bij de Duitse commandotroepen, die onder de naam Brandenburgers de geschiedenis in zijn gegaan. Hij was niet de enige Vlaming die zo snel tot het Duitse leger toetrad: in juni 1940 waren er reeds tien, allen uit Antwerpen en vrijwel allen oud-leden van De Adelaar. De Herculesgroep werd geleid door Jules Van Beeck, die in 1943-44 in opdracht van Abwehr II een SB-net van sabotageagenten uitbouwde. Met vijf andere leden van de groep nam Verstraeten op 27 mei 1940 deel aan de eerste actie van Hercules: verhinderen dat het Belgisch leger de sluizen van Nieuwpoort en Diksmuide zou opblazen en zo de IJzervlakte zou onder water zetten. Volgens de Abwehr was deze operatie Martin een succes.⁶ Samen met de andere vrijwilligers volgde Verstraeten een opleiding bij de Brandenburgers, eerst in Duitsland, vervolgens vanaf september 1940 in Oostduinkerke, waar Abwehrtrups zich voorbereidden op de Duitse invasie van Groot-Brittannië. Verstraeten werd van bij de stichting lid van de Algemene ss-Vlaanderen met wiens eerste leider, René Lagrou, hij bevriend was. Einde 1940 verwierf hij evenals enkele andere oud-leden van De Adelaar de Duitse nationa-

6. SOMA, AA 1222: Kriegstagebuch Abwehr II, 30 mei 1940; E. Verhoeyen, *Spionnen aan de achterdeur. De Duitse Abwehr in België 1936-1945*, Antwerpen, 2011, pp. 299-303.

Jozef Verstraeten, s.d. [ADVN, VFE 28]

liteit, die hij overigens reeds in 1939 had aangevraagd.

In 1941 werkte Verstraeten een tijd voor de Marineabwehr en het Duitse Verkerhsbüro aan de Belgische kust. In die periode maakte hij kennis met een jongere zus van René Lagrou, Delphine – zij komt hierna nog ter sprake. Samen met andere Brandenburgers, onder wie Maurits Meert,⁷ volgde Verstraeten in het voorjaar van 1942 een pioniersopleiding in het instructiecentrum Meseritz. Daar vatte hij samen met Meert het plan op om een geheime formatie tot stand te brengen waarin Vlamingen die wel de Duitse zaak wilden dienen, maar niet aan het oostfront wilden vechten, toch konden ingezet worden. Er werd gedacht aan inzet aan de Belgische en de Noordfranse kust en zelfs in Engeland.⁸

Van dat plan kwam niets in huis, maar het heeft ongetwijfeld als voorbeeld gediend toen Verstraeten, inmiddels agent van het Reichssicherheitshauptamt, einde 1943-begin 1944 begon met de vorming van de sabotagegroep Henriëtte.

Het is niet bekend hoe Verstraeten bij Amt VI is terechtgekomen. Het feit dat hij einde 1940 de Duitse nationaliteit had bekomen en dat hij tevoren enige ervaring met sabotage had opgedaan, zal hierbij ongetwijfeld een rol hebben gespeeld. Van april tot juni 1943 fungeerde hij als conciërge van de Reichsjugendführung, Montoyerstraat 24 in Brussel – ongetwijfeld een functie die als dekmantel moest dienen – en vervolgens vinden we hem terug in de opleiding van de Sonderlehrgang Oranienburg, waar saboteurs en leden van diverse speciale formaties een bijzondere opleiding kregen. Deze opleiding nu hing af van het RSHA, zodat we kunnen aannemen dat Verstraeten sinds dat tijdstip een agent was van het RSHA.⁹

Jan Huygens (°1904) was een tijd bankbediende en deed in 1939 dienst als steward op het s/s 'Thysville' van de Compagnie Maritime Belge, waarmee

7. Voor nadere gegevens over Meert, zie E. Verhoeyen, Een Duits netwerk bij de voorbereiding van de Militärverwaltung in België (1939-1940), in: *Wt*, jg. 69, 2010, nr. 4, pp. 289-305.
8. AGMG, dossier M. Meert: Brief van Meert aan Leutnant Bergner van de 3e V-Komp./Lehrregt zBv 800, 26 april 1942.
9. AGMG, K.A. Antwerpen, dossier nr. 966/47 inzake J. Verstraeten.

hij in juni 1940 in Portugal strandde. In de jaren '20 was hij actief in de Belgische Werkliedenpartij, waarvoor hij in 1934 gemeenteraadslid werd in Ekeren. Hij was ook bedrijvig in de socialistische vakbond, waarmee hij in conflict kwam wegens financiële malversaties, waaraan hij volgens hemzelf niet schuldig was. Nadat Huygens in de zomer van 1940 uit Portugal naar België was teruggekeerd, zat hij zonder werk. Kennissen raadden hem aan in Duitsland te gaan werken. Dat deed hij in december 1940. Tot maart 1942 werkte hij in de Junkerfabrieken in Dessau. Zijn sympathie voor het nationaalsocialisme werd steeds groter, en in maart 1942 werd hij ss-lid voor twee jaar, waarna hem de Duitse nationaliteit zou verleend worden. Zo werd hij in september 1943 geïntroduceerd bij Besekow, die hem voorstelde aan Skorzeny. Er werd overeengekomen dat Huygens een sabotagekursus en een radio-opleiding zou volgen. De sabotagekursus was georganiseerd in september 1943 in Grunewald. De opleiding als radio-operateur vond plaats in Den Haag tussen oktober 1943 en maart 1944. Hij kreeg er de deknaam 'Hauser'. In die periode werd Huygens door Lawrenz in Brussel, in opdracht van Amt VI in Berlijn, voorgesteld aan Jos Verstraeten, die inmiddels door Besekow was aangesteld tot leider van een nog te vormen sabotagegroep, de latere groep Henriëtte.¹⁰

Verstraeten was voor die functie aanbevolen door ss-Standartenführer Constantin Canaris, chef van de Sipo-SD Dienststelle in Brussel. De groep Henriëtte hing rechtstreeks van Berlijn af, in zulke mate dat de leider van Amt VI in België, ss-Hauptsturmführer Kurt Lawrenz, er geen bevoegdheid over had, maar wel in opdracht van Berlijn geld moest ter beschikking stellen. Begin 1944 dook Verstraeten plots op in de lokalen van Amt VI aan de Emile Clausstraat 18 in Brussel. Lawrenz was niet vooraf van zijn komst op de hoogte gebracht en stelde tot zijn verbazing vast dat Verstraeten zonder omhaal papier en schrijfmachines van zijn Dienststelle gebruikte. Hij weigerde ook maar enige informatie te verstrekken over zijn opdracht en vertelde Lawrenz dat hij enkel van Skorzeny afhing.

Inmiddels was Verstraeten begonnen met het rekruteren van agenten voor zijn sabotagegroep. Ik heb er, afgezien van Verstraeten en Huygens, elf teruggevonden, waarvan er negen in maart en april 1944 in Den Haag een sabotageopleiding kregen. Elk van hen kreeg een oorlogsnaam en een geheim nummer. Dat nummer zou de basis vormen van een vrij ingewikkeld coderingssysteem van geheime boodschappen van de agenten.

Deze elf leden van Henriëtte zijn:

- Robert Berlijn (°1913) uit Antwerpen, alias 'Heinz', een oude bekende van Verstraeten uit de Herculesgroep van Abwehr II en uit het Verdinaso;
- Remi De Ridder (°1915) uit Antwerpen, alias 'Chevalier'. De Ridder was

10. SOMA, AA 1312, dossier Huygens: Note: arrestation de parachutistes, 23 maart 1945.

politie-officier, eerst lid van het vnv en later van de Vlaamse ss;

– Delphine Lagrou (°1919) uit Oostende, alias 'Lebleu'. In 1941 maakte ze kennis met Verstraeten, die haar in oktober 1941 een baan bezorgde als bediende bij de Marine Ausrüstungsstelle in Oostende. Zij kreeg een relatie met Verstraeten. Later zou blijken dat ze hem met andere vrouwen moest delen;

– Benonius Snel (°1915) uit Denderleeuw, alias 'Debeer'. Snel was metaalbewerker en was sinds 1933 lid van het vnv. Hij was in Denderleeuw beheerder van het Vlaams Huis, zowat het plaatselijk vnv-lokaal. Einde 1940 ging Snel, evenals Huygens (die hij hoogstwaarschijnlijk uit die tijd kende) enkele maanden vrijwillig werken in de Junkerfabrieken in Dessau. In februari 1941 kreeg hij werk bij de Duitse firma Bergkamp in Bretagne. In augustus 1941 nam hij dienst bij de Fabriekswacht en in mei 1942 ging hij opnieuw in Noord-Frankrijk bij Duitse bedrijven werken. Naar eigen zeggen kwam Verstraeten hem in februari 1944 in Calais opzoeken, voerde hem dronken en rekruteerde hem voor de groep Henriëtte;

– Chrétien Tinlot (°1911) uit Drogenbos, alias 'Boom'. Tinlot was tot augustus 1940 krijgsgevangene, waarna hij bij het NSKK ging werken. Hij was ook lid van de Vlaamse ss. Tinlot werd in maart 1944 gerekruteerd door Verstraeten. Toen hij nog bij het NSKK werkte, had hij Verstraeten leren kennen via ene 'Dirk', die zijn auto in de NSKK-garage in Brussel liet repareren. Vast staat dat Tinlot samen met Huygens en Verstraeten op verscheidene plaatsen munitie- en springstofdepots heeft aangelegd, wat erop wijst dat hij tot de belangrijkste agenten van Henriëtte werd gerekend – dat zal trouwens later nog blijken. In augustus 1944 installeerde Verstraeten hem als SB-agent in een in beslag genomen woning in Gent (Mussenstraat 36), waar hij op 12 september 1944 gearresteerd werd;

– Jozef Van Assche (°1915) uit Antwerpen, alias 'Verboven'. Van Assche was in 1940 lid van de groep Hercules, in 1941 werkte hij aan de kust bij de Hilfswasserpolizei;

– Florimond Walgraeve (°1913) uit Blankenberge, alias 'Bauwens'. Was sinds 1933 lid van het vnv en installeerde zich in 1938 in Blankenberge als fotograaf. Hij kwam voor het eerst begin 1942 in contact met Verstraeten, die toen bij het Verkehrsbüro in Blankenberge werkte. In juni 1942 kreeg Walgraeve een baan bij de Organisation Todt in Middelkerke. Naar eigen zeggen werd hij in oktober 1942 lid van de Vlaamse ss om te ontsnappen aan verplichte tewerkstelling. Nu en dan ontmoette hij Verstraeten nog; deze kwam hem in maart 1944 nieuw werk aanbieden. Verstraeten zei niet meteen waaruit dit werk bestond, wel dat Walgraeve gedurende twee weken een cursus moest volgen;

– Leon Van der Pluym (°1914) uit Antwerpen, alias 'Leduc', een vriend van Van Assche; in 1940 lid van de groep Hercules, waarmee hij in september 1940 in opdracht van de Abwehr deelnam aan operatie Wespennest (het opblazen van een spoorwegbrug tussen Zwitserland en onbezet Frankrijk). Later was hij werkzaam

bij de Hilfswasserpolizei (voor controle op de Belgische vissersvloot) en in het Devisenschutzkommando (dat beslag legde op bezittingen van Joden en staatsburgers van vijandelijke staten);

– Adrienne Volcke (°1920), geen alias bekend. Eén van de maîtresses van Verstraeten, voor wie ze moest optreden als 'brievenbus' voor de rapporten die de agenten van Henriëtte naar hun leider zouden sturen. Met dat doel huurde ze een postbus in Antwerpen;

– Gerard Colpaert (°1904) uit Schoten, maar afkomstig uit West-Vlaanderen, geen alias bekend. Na de capitulatie was hij eerst enkele maanden krijgsgevangene. In februari 1941 ging hij bij de Erla-fabrieken in Mortsel werken, waar hij de vader van Verstraeten leerde kennen. Hoogstwaarschijnlijk kwam hij zo in contact met diens zoon. Colpaert was achtereenvolgens lid van het vnv en de DeVlag. In juni of juli 1944 kwamen Verstraeten en Huygens in zijn tuin in Schoten het grootste springstoffendepot van de groep Henriëtte aanleggen;

– Edward Corveleyn (°1921) uit Leffinge, alias 'Sanz'. Vóór de oorlog lid van het Verdinaso, in 1941 van de Eenheidsbeweging vnv, later van de DeVlag. In 1942 trad hij toe tot de Fabriekswacht. In augustus 1943 kwam Verstraeten hem in Oostende opzoeken. Nadat hij met de andere leden van de groep Henriëtte in Den Haag een sabotagecursus had gevolgd, kreeg Corveleyn via Verstraeten werk bij de Hilfswasserpolizei in Oostende.

Naast Verstraeten waren Berlijn, Van Assche, Van der Pluym en Walgraeve eerder ingeschakeld geweest bij de Abwehr. Van Assche was zoals Verstraeten betrokken bij de groep Hercules van Abwehr II, terwijl Berlijn en Van der Pluym eveneens als Hercules-leden deelnamen aan de Abwehr II-operatie Wespennest.¹¹ Walgraeve werd in april 1943 door Maurits Meert en Jules Van Beeck gecontacteerd met het oog op de opbouw van het SB-net van Abwehr II. Vóór maart 1944 had Verstraeten bij Besekow verslag uitgebracht over zijn rekruteringswerk en bij die gelegenheid had hij de namen van de agenten doorgegeven, die vanaf maart 1944 moesten betaald worden. Zij ontvingen 300 Reichsmark per maand, een bedrag dat in opdracht van Berlijn uitbetaald werd door Amt VI in Brussel.

OPLEIDING IN DEN HAAG

Nadat de agenten die Verstraeten gerekruteerd had door Besekow 'geschikt voor de dienst' waren bevonden, werd het tijd om met hun opleiding te beginnen. Op 8 maart 1944 vertrok een groep van acht mannen en één vrouw voor een sabotageopleiding naar domein Sorghvliet in Den Haag: Berlijn, Corveleyn, De Ridder, Delphine Lagrou, Snel, Tinlot, Van Assche, Walgraeve en Van der Pluym. In Den Haag voegde Huygens zich bij de groep. Een soortgelijke opleiding was ook gepland

11. E. Verhoeyen, *Spionnen [...]*, pp. 358-375.

voor Adrienne Volcke en Colpaert, maar die is er door de geallieerde landing bij ingeschoten. De cursus duurde twee tot drie weken – de getuigenissen zijn hierover niet gelijklopend. Besekow vergezelde de groep tot Den Haag en kwam hen aan het einde van de cursus weer ophalen. De cursisten kregen aan het einde een persoonlijke geheime lettercode en een persoonlijk geheim nummer waarmee ze snel met elkaar in verbinding konden komen. De twee vrouwen, Lagrou en Volcke, moesten optreden als verbindingsgagenten. De lettercode was gebaseerd op de som van de geboortedatum van elke agent, waarmee letters in cijfers en getallen konden omgezet worden. Corveleyn en Walgraeve hebben na de oorlog van dit systeem een gedetailleerde beschrijving gegeven.¹²

MUNITIE- EN WAPENOPSLAGPLAATSEN

Vanaf mei 1944 waren Verstraeten en Huygens druk met het zoeken en aanleggen van opslagplaatsen voor springstoffen en wapens en met het organiseren van *safe houses*. Deze adressen – door de Duitsers *Anlaufstellen* genoemd – waren bedoeld als ontmoetingsplaats met agenten of als 'dode brievenbus'. Eén van deze ontmoetingsplaatsen voor agenten was het appartement van Verstraeten en Adrienne Volcke in de Vliegenstraat 39 in Antwerpen, dat via een tussenpersoon was aangekocht door Besekow. Een andere was café Romano, Van Straelenstraat 24, dat ook dienst deed als munitiedepot. Een derde was Café le Taciturne, hoek Wetstraat-Willem de Zwijgerstraat in Brussel, waar Delphine Lagrou zich installeerde (zij had ook reeds aan de kust gewerkt als serveerster; het was ongetwijfeld in die omstandigheden dat zij Verstraeten had leren kennen).

De groep moest met de springstoffen de geallieerde bevoorradingslijnen saboteren, waarbij de Antwerpse haven de grootste aandacht kreeg. Begin juni 1944 arriveerde volgens Lawrenz een vrachtwagen uit Berlijn in zijn Dienststelle aan de Emile Clausstraat in Brussel. De camion zat vol kisten die voor Verstraeten bestemd waren. Verstraeten kwam ze de volgende dag inderdaad afhalen. Voor het verdelen van het materiaal, waarbij vooral Verstraeten en Huygens actief waren, werden als camouflage vrachtwagens van het Belgische Rode Kruis gebruikt. Hoeveel depots precies zijn aangelegd, is niet bekend; uit diverse ondervragingsrapporten van Henriëtte-agenten heb ik dertien locaties kunnen achterhalen.

Samen met Tinlot bracht Verstraeten enkele kisten onder bij een weduwe in Drogenbos. In de tuin van het Vlaams Huis in Denderleeuw, waarvan Benoni Snel beheerder was, kwamen Verstraeten, Tinlot en Delphine Lagrou in mei of juni 1944 een vijftal kisten begraven, in aanwezigheid van Snel. Bij Walgraeve liet Verstraeten eveneens een kist achter. Verstraeten en Huygens toonden in juli

12. AGMG, K.A. Antwerpen, dossier nr. 966/47 inzake J. Verstraeten: PV van verhoor van E. Corveleyn, 13 oktober 1945 en F. Walgraeve, 15 oktober 1945.

1944 een depot in Mariakerke (bij Oostende) aan Corveleyn. In de tuin van Gerard Colpaert, Alice Nahonlei 120 in Schoten kwamen Huygens, Verstraeten en Tinlot in aanwezigheid van Colpaert het grootste depot aanleggen. Voorts waren er nog depots in een openluchttheater in Lot, langs de weg Leuven-Tienen in Boutersem, in Kloosterheide (Herentals), in Waarschoot en in café Romano in Antwerpen, waar Huygens en De Ridder tien kisten achterlieten. In mei of juni 1944 kwamen Verstraeten en Tinlot bij Snel in Coquelles bij Calais, waar hij in die periode werkte. Zij hadden vijf kisten bij zich, die in aanwezigheid van Snel verborgen werden in diens verblijfplaats 12 rue Watteau in Calais. Na zijn arrestatie gaf Huygens in 1945 toe dat hij persoonlijk had deelgenomen aan het aanleggen van de depots in Calais, Oostende (Mariakerke), Waarschoot, Denderleeuw, Schoten, Drogenbos, Lot, Brasschaat (Leopoldlei 137, bij een zekere Charles Demuynck), en Antwerpen (café Romano en één bij Van Assche).¹³ Al deze depots werden na de oorlog ontdekt door de Belgische of geallieerde veiligheidsdiensten, grotendeels ten gevolge van verklaringen van gearresteerde agenten die de locaties kenden (Tinlot, Huygens, Lagrou).

In juli 1944 organiseerden Verstraeten en Huygens het vertrek van de familieleden van enkele Henriëtte-leden naar Duitsland (dat was het geval met de vrouw en kinderen van Tinlot, Walgraeve en Snel). Ook Huygens' familie vertrok in augustus 1944 naar Duitsland, terwijl hijzelf in die periode nog maar eens een opleiding volgde in Den Haag ('Seehof'). Op 4 september 1944 werd Seehof geëvacueerd en werd het personeel ondergebracht in Friedenthal. Ook Verstraeten en Volcke verlieten België, tegen de instructies in. Bleven in België – al dan niet in opdracht: Corveleyn, De Ridder, Lagrou, Snel, Tinlot, Colpaert en Walgraeve.

IN DUITSLAND

Besekow was er na het terugtrekken van de Duitsers uit België op gebrand agenten naar België te sturen die de ter plaatse gebleven agenten van de groep Henriëtte weer moesten activeren. Huygens werd midden september 1944 naar Berlijn gezonden, waar hem een zendontvanger werd bezorgd waarmee hij later naar België moest terugkeren. Maar voordat het zover was, stelde Besekow de Nederlander Hugo Lahaye aan als nieuwe leider van de groep. Samen met zijn vriendin Simone Désirant werd hij einde oktober 1944 door de linies naar België gestuurd.¹⁴

Verstraeten had tegen de instructies gehandeld door met Volcke naar Duitsland te vluchten. Dat is de reden waarom Besekow het leiderschap over de

13. SOMA, AA 1312, dossier Huygens: Note: arrestation de parachutistes, 23 maart 1945.

14. De gegevens over het duo Lahaye-Désirant zijn ontleend aan: AGMG, K.A. Brussel, dossiernr. 1490/47, S. Désirant. Het dossier bevat onder meer twee uitvoerige PV's van het verhoor van Lahaye, 23 juni 1945 en 3 juli 1945, evenals een document van Britse origine: The case of H.H.H. Lahaye and S.E.C. Désirant, 14 april 1945.

Gevel van het Vlaams Huis in Denderleeuw waar de sabotage-agenten een munitiedepot aanlegden, s.d. [ADVN, VFA 1448]

groep Henriëtte aan Lahaye toevertrouwde. Toen Lahaye rond 20 september 1944 in Friedenthal arriveerde, bevond Verstraeten zich daar eveneens. Hij werd – aldus Lahaye na de oorlog – beschuldigd van hoogverraad en postverlating in België. Hierbij mag niet vergeten worden dat Verstraeten Rijksduitser was geworden en dus onderworpen was aan de Duitse militaire reglementen. Volgens Désirant zou hij zelfs ter dood zijn veroordeeld, maar zou hij gratie hebben gekregen nadat hij aanvaard had in België gearachuteerd te worden. Toch kreeg Lahaye einde oktober 1944, kort vóór zijn vertrek naar België, de richtlijn mee zich elke eerste en vijftiende van de maand op het Rogierplein in Brussel op te stellen, waar Verstraeten tussen 15 en 17 uur vóór het hotel Albert I heen en weer zou wandelen. Uit niets blijkt echter dat Verstraeten wel degelijk naar België is gekomen. Op 29 oktober 1944

is hij voor het laatst in Friedenthal gezien. Naar alle waarschijnlijkheid is hij nog voor het einde van de oorlog om het leven gekomen. Mogelijk is hij in Nederland gesneuveld en volgens een enkel lid van de groep Henriëtte is hij door de Duitsers terechtgesteld wegens insubordinatie.

HET AGENTENDUO LAHAYE-DÉSIRANT

Wie was nu de nieuwe 'leider' van de groep Henriëtte? Hugo Lahaye, geboren in Maastricht, was van 1933 tot 1938 lid van de NSB. In 1941 trad hij toe tot de Waffens, waar hij naar eigen zeggen, diende als ordonnanschauffeur. Na zijn terugkeer van het front fungeerde hij ook als tolk voor de SD in Nederland. Hij leerde Simone Désirant in september 1944 in Duitsland kennen. Désirant, geboren in 1921, had sinds 1937 rexistische sympathieën. Nadat zij in 1942 haar diploma aan de Ecole Centrale de Service Social in Elsene behaald had, nam zij dienst bij het Deutsches Rote Kreuz. De verklaringen van Lahaye en Désirant over hun motief tot dienstneming bij Amt VI zijn dermate gelijkkluidend dat een zeker voorbehoud geboden is. Beiden verklaarden na de oorlog dat zij in 1944 anti-Duits waren geworden. Lahayes bedoeling was, zo vertelde hij aan de Britten, *"to sabotage German activities. He wished to be sent on a mission through the Allied lines so that he could place his knowledge at the disposal of the Allied authorities. He hoped in this way to revenge himself on the Germans and to rehabilitate himself in the eyes of the Allies."* Lahayes vrouw was de minnares van een Duitse militair geworden, en Lahaye zou zich daarom hebben willen wreken. Hoe het zij, Lahaye kreeg alvast een sabotageopleiding in Friedenthal, en vermits hij na zijn crossing naar België de leiding van de groep Henriëtte op zich moest nemen, gaf Besekow hem ook het Amt VI-dossier over de groep ter inzage en bestudering, dat onder meer individuele dossiers van de groepsleden bevatte. Hij heeft hierover in 1944 of 1945 een rapport van 200 pagina's aan de Britten bezorgd, maar dit verslag werd niet teruggevonden. De verklaringen die hij aan het Militair Gerecht aflegde zijn echter gedetailleerd genoeg om het beeld van de groep te completeren. Hijzelf en Désirant (die als zijn verbindings-agente zou optreden) kregen de naam en het adres van de groepsleden, evenals informatie over de ligging van de wapen- en munitiedepots die door Verstraeten en Huygens waren aangelegd. Lahaye kende er zeven (Beersel, Drogenbos, café Romano, Denderleeuw, Oostende, Schoten en Calais); drie andere waren enkel aan Huygens en Verstraeten bekend. Lahaye noemde na de oorlog ook twee Stützpunkte (aanloopadressen): café Romano in Antwerpen en café le Taciturne in Brussel, dat uitgebaat werd door Delphine Lagrou.

Lahaye en Désirant werden op 24 oktober 1944 in Berlijn voorgesteld aan Skorzeny, met wie zij hun opdracht bespraken. Lahaye (deknamen 'Rubens' en 'Leo') zou in België de leiding van de groep krijgen. Verstraeten en Huygens zouden later eveneens naar België komen en daar respectievelijk optreden als adjunct van

Lahaye (een feitelijke degradatie voor Verstraeten) en als radio-operateur. Skorzeny deelde hen ook mee dat later een agent naar België zou komen, die hen gif voor drinkwater en babymelk zou bezorgen. Met Verstraeten en Huygens werden afspraken gemaakt over hoe ze elkaar in België zouden terugvinden. Om Verstraeten te ontmoeten moest Lahaye zich elke eerste en vijftiende van de maand naar Hotel Albert 1 in Brussel begeven. Met Huygens werd overeengekomen dat deze bij aankomst in België een brief zou deponeren in een grafkelder op de begraafplaats van Brasschaat-Mariaburg, waar Huygens' schoonvader begraven was.¹⁵ Ook op twee andere plaatsen (een kiosk aan de Frankrijklei in Antwerpen en café des Boulevards aan het Rogierplein in Brussel) kon een brief liggen waarin Huygens een ontmoetingsplaats met Lahaye aangaf.

DUBBEL SPEL

Op 26 oktober 1944 verlieten Lahaye en Désirant Berlijn in het gezelschap van Obersturmführer Meyer van Amt VI, die hen via Roermond en Venlo tot de Belgische grens begeleidde. Zij kwamen op 31 oktober 1944 in Molenbeersel (Limburg) op Belgisch grondgebied en gaven zich meteen aan bij de Amerikaanse troepen. Op 4 november 1944 waren ze in Britse handen en op 13 november kwamen ze vrij, zij het onder Brits toezicht. Lahaye had zich meteen bereid verklaard voor de Britten te werken, Huygens en Verstraeten te contacteren zodra ze in België zouden opdagen, de andere agenten van de groep te contacteren om ze te doen arresteren en de hem bekende depots aan te wijzen. Het koppel werd op 15 december 1944 door de Britten geïnstalleerd in een villa in Rixensart (rue Neuve 26) en op 15 april 1945 in de Jonetlaan 12, in Sint-Joost-ten-Node. Huygens werd echter slechts begin maart 1945 naar België gezonden – dadelijk meer daarover. Het gerucht ging dat Verstraeten naar België was gekomen, maar hij probeerde volgens de Britten niet met Lahaye in contact te komen. Op vraag van de Britten heeft Lahaye zich wel viermaal naar hotel Albert 1 begeven, zonder resultaat. In april 1945 waren zes van de zeven depots ontdekt die Lahaye bekend waren, en kenden de Britten de namen van tien leden van de groep Henriëtte, die op dat ogenblik – op Verstraeten, Van der Pluym en Van Assche na – aangehouden waren. Omdat Huygens en Verstraeten niet kwamen opdagen, overwogen de Britten Lahaye naar Duitsland terug te sturen waar hij waarheidsgetrouw verslag zou uitbrengen over het mislukken van zijn zending en zou proberen een nieuwe missie te krijgen die de Britten dan weer konden exploiteren. Dit plan werd echter niet uitgevoerd. In de periode dat zij

15. Lahaye had het op 23 juni 1945 over het kerkhof van Merksem, maar Huygens, die de verklaringen van Lahaye overigens bevestigde, noemde het kerkhof van Mariaburg (SOMA, AA 1312: Vertaald rapport van Britse origine over J.H. Huygens, ongedateerd). Ik veronderstel dat hij wel zal geweten hebben waar zijn schoonvader begraven was.

voor de Britten werkten – dit is tot ongeveer midden mei 1945 – kregen Lahaye en Désirant ongeveer 5500,- BF uitbetaald. Daarbovenop betaalden de Britten ook de huur van de twee woningen en de medische kosten naar aanleiding van de bevalling van Désirant in april 1945.

Het is niet duidelijk hoeveel arrestaties van Henriëtte-leden het gevolg zijn van gegevens die door Lahaye verstrekt werden. Reeds voordat Lahaye begin november 1944 met de Britten begon samen te werken, waren verscheidene leden van de groep Henriëtte gearresteerd (Walgraeve en Tinlot in september 1944, Snel op 2 oktober 1944). Daarbij dient aangetekend dat Tinlot en Delphine Lagrou (gearresteerd in haar café in Brussel op 30 januari 1945) ook verklaringen aflegden aan het Belgische gerecht. Zo bleek Delphine Lagrou bereid de Belgische en mogelijk geallieerde diensten enkele depots aan te wijzen.

OPERATIE BIRKENBAUM

De mislukking van de zending Lahaye-Désirant noopte Amt VI tot andere plannen. Op 3 februari 1945 stelde Meyer van Amt VI Hendrik (doorgaans Jan genoemd) Morael voor aan Huygens. Toen was er sprake van een gemeenschappelijke zending die zou bestaan uit sabotage in de haven van Antwerpen en het contacteren van Tinlot. Morael, wiens vader activist was geweest, behoorde tot een familie waarvan verscheidene leden vóór de oorlog lid waren van het Verdinaso. Uit die periode ook kende Morael Verstraeten, met name hadden ze elkaar leren kennen tijdens een kampeervakantie in 1934 of 1935. Hoogstwaarschijnlijk gaat het hier om een kamp van de Vlaamsche Kampeergemeenschap, een overwegend Antwerpse koepel van jeugdgroeperingen, wandel- en kampeerclubs, waarin heel wat Dinaso's en latere leden van nationaalsocialistische splintergroepen actief waren.¹⁶ Morael werd tijdens de bezetting achtereenvolgens lid van het vnv (waar hij bij de militie een leidende functie bekleedde), de Algemene ss en de sd. Op het einde van de bezetting nam hij in Limburg als lid van het Veiligheidskorps van Robert Verbelen deel aan acties tegen de Partizanen. Na de evacuatie van België in september 1944 kwam hij terecht bij het Jagdverband 502, dat geleid werd door Heinrich Hoyer. Met Hoyer besprak Morael reeds op 17 en 18 september 1944 in Lüneburg de mogelijkheid van een zending naar België. In oktober 1944 volgde hij met dat doel een sabotageopleiding in Friedenthal.

Inmiddels ontmoette Morael einde oktober 1944 zijn vriend Verstraeten voor het laatst. Volgens Morael stond Verstraeten klaar om te vertrekken voor een of andere opdracht waarover hij, Morael, evenwel niets wist. In januari 1945 werden de plannen voor een zending naar België duidelijker. Tijdens gesprekken met Meyer in Berlijn werd een groep van vijf Vlamingen samengesteld die onder leiding van

16. Zie hierover: L. Saerens, *Vreemdelingen in een wereldstad*, Tielt, 2000, pp. 271-272.

Jan Morael, Staf De Clercq en Jef François tijdens een onderhoud, 1942.
[Collectie SOMA - Brussel, 32427]

Morael naar België zouden gezonden worden. Die groep bestond uit Jozef Claes, Herman Maggen, Anna Prelogar¹⁷ en Morael zelf, waaraan later Jan Huygens werd toegevoegd als radio-operateur. Maggen en Claes waren oude kennissen van Morael en waren via de Waffen-ss bij Amt VI terechtgekomen. Einde 1944 volgden zij een sabotageopleiding in Neustrelitz. Tijdens de opdracht moest de groep onder meer gegevens over de nieuwe Belgische identiteitskaarten verschaffen, rantsoenbonnen vergaren, in cafés 'brievenbussen' organiseren en contact opnemen met de in België gebleven Henriëtte-agent Tinlot. Prelogar moest pogen in Brussel werk te vinden als café-uitbaatster of winkelbediende en aldus als 'aanloopadres' fungeren. Voorts moest Morael de springstoffendepots in Drogenbos, Lot, Herentals, Boutersem,

17. Prelogar behoorde tot de ongeveer veertig Vlaamse vrouwen die na september 1944 in Friedenthal werden opgeleid als radio-operateur. De meeste onder hen waren daarvoor volgens haar niet geschikt. Slechts een twaalftal kwamen voor inzet als radio-agent in aanmerking. De andere werden naar de sabotageschool in Neustrelitz gestuurd (AGMG, dossier H. Morael en consorten: PV van verhoor van A. Prelogar, 11 oktober 1945). Prelogar, die voor de SD gewerkt had, beweerde dat zij van 1938 tot 1940 via haar minnaar, een luitenant Kinet of Quinet, voor het Belgisch 'Tweede Bureau' had gewerkt.

Sint-Niklaas (Waarschoot) en Antwerpen (café Romano) inspecteren. Ook moest de groep inlichtingen inwinnen over de toestand in de haven van Antwerpen, over een vliegveld bij Luik (vermoedelijk Bierset) en over de pijpleidingen waarlangs de geallieerden met olie bevoorrad werden. Er was de vijftiende van elke maand een afspraak met 'Jos' (Verstraeten) voorzien in Hotel Albert I aan het Rogierplein in Brussel. Dit zou erop kunnen wijzen dat Verstraeten begin 1945 nog in leven was.

Volgens Anna ('Anita') Prelogar kreeg deze operatie de naam Birkenbaum. Zij bevestigde dat zij in Brussel een café moest overnemen of openen dat kon dienen als brievenbus voor agenten van de groep. Zij verklaarde na de oorlog ook aan het Belgische gerecht dat zich in het vliegtuig waaruit het vijftal via een houten container werd gear parachuteerd ook sabotagemateriaal bevond, en dat de vijf agenten zich moesten uitgeven als communisten en zo gewapende acties moesten uitvoeren.

Op 3 maart 1945 werden de vijf agenten bij Vermand (departement Aisne, in de omgeving van Saint-Quentin) aan de grond gezet.¹⁸ Dat was wel niet de geplande landingsplaats: oorspronkelijk was voorzien dat ze in Beringen zouden landen. Claes, Maggen, Prelogar en Morael werden reeds in de eerste uren na hun landing aangehouden. Enkel Huygens kon België bereiken. Zoals we eerder zagen, was in Duitsland tussen Lahaye en Huygens afgesproken, dat Lahaye in een grafzerk op het kerkhof van Brasschaat een brief zou deponeren waarmee Huygens Lahaye zou kunnen vinden. De omslag bevond zich inderdaad in de graftombe van Huygens' schoonvader, Jürgens (een naam die Huygens trouwens als deknaam gebruikte). Huygens vond de omslag; het briefje van Lahaye bevindt zich in Huygens' straf-dossier en luidt als volgt: *"Jürgens. Goed aangekomen. Ben nu te Brussel waar je me iederen avond vinden kunt in Café Roger van 6 tot 7 uur. Je kunt zonder meer bij me aan tafel komen. Leo. PS: Brief ligt ook bij Chalet Aubin."* Met 'café Roger' bedoelde Lahaye hoogstwaarschijnlijk café Rogier (Rogierlaan 84). De ontmoeting kwam niet tot stand – als ze had plaatsgevonden zou dat wegens het dubbel spel van Lahaye uiteraard onder Britse controle zijn geweest en zou Huygens wellicht meteen gearresteerd zijn. Dat gebeurde ook op 20 maart 1945 in Brussel, maar het is niet bekend of Lahaye daar een rol heeft in gespeeld. De aanhouding vond namelijk plaats nadat Huygens een andere agent van Amt VI, Omer Poppe, had ontmoet. Poppe was vergezeld van twee Belgische politiemannen, waaruit kan afgeleid worden dat hijzelf na zijn eigen arrestatie met de politie is gaan samenwerken.

Volgens René Van Muylem, die vóór september 1944 voor Abwehr III F (contraspionage) in Antwerpen werkte en daar o.m. een valse 'vliegersluis' had opgezet, heeft Besekow op het einde van de oorlog nog een poging ondernomen om in contact te komen met de in België gebleven leden van de groep Henriëtte.

18. In hetzelfde vliegtuig zaten ook een Franse en drie Nederlandse agenten. Voor de groep Morael was in januari 1945 eerst een *line crossing* via Zwolle gepland.

Van Muylem werd na zijn vlucht naar Duitsland ingeschakeld bij het Jagdverband 502, waar Omer Poppe een leidende rol in speelde. In april 1944 kreeg Van Muylem in Neustrelitz nog de opdracht te proberen via Zwitserland België te bereiken en daar de groep Henriëtte of wat er mogelijk nog van overbleef te contacteren. Er kwam, zoals kon verwacht worden, niets van terecht.¹⁹

BESLUIT

Alles bij elkaar was de hele onderneming 'Henriëtte' – evenals de SB-netten van de Abwehr – een algehele mislukking. Eén van de zwakheden in het Duits rekruterings-systeem was het feit dat de Duitse diensten zich wellicht noodgedwongen richtten tot leden van collaboratiebewegingen. Dat was het geval met alle leden van de groep Henriëtte (met uitzondering van Adrienne Volcke, die echter in haar omgeving wel als zeer Duitsgezind bekend stond). De meeste onder hen stonden immers bekend als collaborateurs, en dat hield het gevaar in dat ze na de Bevrijding snel konden gearresteerd worden, waardoor ze voor de Duitsers uiteraard onbruikbaar werden. Het ziet er niet naar uit dat Besekow hiermee rekening heeft gehouden, vermits hij nog in maart 1945 Moraël de instructie meegaf contact op te nemen met de reeds sinds maanden gearresteerde Tinlot. Een gelijkaardig fenomeen deed zich voor bij de SB-netten van de Abwehr.

Even opvallend als bij de Abwehr is het feit dat een aantal agenten van de groep Henriëtte er weinig moeite mee hadden zich na hun arrestatie door de Belgische of geallieerde veiligheidsdiensten te laten 'draaien' en zo de organisatie te ondermijnen waaraan ze tot dan toe verbonden waren. Uiteraard zal hierbij de wens om het vege lijf te redden een rol hebben gespeeld. Maar de beginselvastheid, waarvan overtuigde nationaalsocialisten soms blijk gaven, was kennelijk ook bij deze agenten vaak zoek, ook al waren een aantal onder hen sinds jaren actief geweest in organisaties die een nieuwe wereldorde naar Duits model wilden tot stand brengen.

Etienne Verhoeyen (°1945) licentiaat Moraalwetenschap RUG (1968), wetenschappelijk medewerker VRT voor uitzendingen over de Tweede Wereldoorlog. Redacteur bij de historische reeksen *Boulevard* en *Histories* (VRT). Auteur van *De moord op Julien Lahaut* (met Rudi Van Doorslaer, 1985, heruitgave 2010), *België bezet – een synthese* (VRT, 1993), *Spionnen aan de achterdeur. De Duitse Abwehr in België 1936-1945* (2011) en een twintigtal artikelen over diverse aspecten van de bezetting 1940-44.

19. AGMG, dossier R. Van Muylem: PV van verhoor, 12 november 1946.